

Футало Ю.Р.

СТРУКТУРНІ ДЕФОРМАЦІЇ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В статті розглянуто структурні деформації, що виникли у галузях економіки внаслідок процесів інтеграції. Поступова інтеграція в європейський політичний, економічний, правовий простір потребує поглиблення досліджень у даному напрямі. Здійснений аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, спрямованих на визначення індикаторів (критеріїв) розвитку пріоритетних галузей економіки України. Обґрунтовано, що ключовими умовами інтеграції є: рівень розвитку країн, їх ресурсні та технологічні потенціали; ступінь зрілості ринкових відносин; масштаби та перспективи розвитку економічних взаємозв'язків країн. Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення ефективності процесів економічної інтеграції в Україні.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційний економічний процес, структурні деформації у галузях національної економіки.

Постановка проблеми. Внаслідок інтеграційних процесів України в світове міжнародне господарство виникли відповідні структурні деформації у цілих галузях національної економіки. Одні з них зазнали руйнації, інші стали більш привабливими для вкладання іноземних інвестицій у їхні активи та стають домініантними для розвитку економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для написання статті використовувалися різні джерела: саме думки економістів, інтернет ресурси, дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних економістів, роботи яких присвячені даній проблемі, структурним деформаціям в економічних галузях національної економіки. Колосов І.О. розробив методикку визначення перспективних галузей економіки [1], Сичевський М.П. та А.Е. Юзефович, займався проблемами державного регулювання харчової промисловості [2], Тарасюк Г.М. в своїх працях досліджував потенціал галузей національної економіки [4]. Вітчизняні вчені досліджували стан та перспективи тієї чи іншої галузі в національному господарстві, але на недостатньому рівні було приділено саме аналізу впливу інтеграційних процесів на загальну структуру економіки

Формування цілей статті. Метою даної статті є аналіз тенденцій в розвитку галузей та ринків національної економіки, які найбільше зазнають впливу внаслідок інтеграційних процесів та стануть ймовірно конкурентоспроможними на світових ринках.

Опис основного матеріалу дослідження.

Набуття членства в СОТ, підготовка до підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, ратифікація угоди про вільну торгівлю з країнами СНД – все це створювало потенційні можливості для забезпечення досягнення цілей збалансованого економічного розвитку держави.

Поступове утворення універсального світового середовища ринкової діяльності, що має на меті зниження та скасування державами тарифних та нетарифних регуляторів торгівлі товарами та послугами, лібералізацію руху факторів виробництва та розвиток транснаціональних господарських структур, виступає наслідком поглиблення багатовекторних процесів інтеграції.

У міжнародній економіці за П. Герстом і Г. Томсоном [1,с.6] виділяється два фундаментальних типи економічної інтеграції. Один із них – це суто глобальна економіка. Для іншого типу ключовим є обмін між відносно незалежними національними економіками, які розвиваються внаслідок зростання внутрішніх суб'єктів господарювання. У той же час під глобалізацією варто розуміти утворення нової економічної структури, яка „розмиває” національні економічні кордони і в основному базується на функціонуванні транснаціональних економічних угруповань. У глобальній системі економіки окремих держав поглинаються міжнародними процесами, в регулюванні яких національні уряди беруть щоразу менше участі. Натомість сучасною рисою регулювання міжнародної системи є виникнення великих економічних блоків з наддержавними міжнародними органами керування і координації економічної діяльності, наприклад, ЄС, НАФТА. Як показує досвід, всередині таких утворень

відбуваються дискримінаційні процеси відносно до слабкіших чи нових учасників. Тому тут важливим є зберегти переваги внутрішнього споживчого ринку.

Другий тип міжнародної економічної інтеграції передбачає розквіт національних економік, використовуючи внутрішні ресурси, та їх входження в міжнародні процеси, зберігаючи національну економічну незалежність, характерні принципи та направленість. Прикладом такого напряму міжнародного розвитку є Китай, економіка якого не гармонізована з іншими суб'єктами міжнародної діяльності до такого ступеня, як це є в окремих міжнародних економічних блоках або транснаціональних компаніях, а є відносно закритою економікою, що ґрунтується на державній формі власності. Показники розвитку економіки Китаю є такими, що якщо їх екстраполювати на 2020 рік, то Китай стане економічно найрозвиненішою країною світу. Це привертає увагу країн з перехідною економікою для перейняття досвіду.

В економічній літературі, в діяннях українського уряду акцент у питанні входження України в міжнародний економічний простір, робиться на глобалізаційні процеси. Тобто пропонується перший тип економічної інтеграції і практично не обговорюється альтернативний шлях, який використовується іншими країнами. В останньому випадку такі країни повинні мати критичну кількість компаній, які є конкурентоспроможними на міжнародному ринку і які будуть визначати конкурентні переваги певної країни. Причому ці суб'єкти економічної діяльності повинні бути спроможними самостійно будувати свою діяльність в міжнародному економіко-правовому середовищі, керуючись власними інтересами.

Разом з тим, як зазначається в [5], „ Україна, яка за роки незалежності не довела власну здатність створювати умови розширеного та самодастанього відтворення всіх суб'єктів економічних відносин, в міру входження у світовий економіко-правовий простір та формування національної економіко-правової системи на засадах міжнародних норм і правил „несподівано” перейшла до етапу коли питання її участі та місця в глобалізаційних процесах розглядається вже суто в практичній площині”.

Інтеграція – це складний, багаторівневий процес об'єднання суб'єктів для утворення цілісної системи у різних сферах життєдіяльності суспільства з метою розвитку зв'язків та поглиблення взаємодії між ними.

Наслідками встановлення тісних торговельних, виробничих та фінансових зв'язків

між країнами, поглиблення міжнародного та територіального поділу праці та розвитку спільної системи світового господарства стало становлення однієї із підвидів інтеграції – економічної інтеграції.

Економічна інтеграція – це, на наш погляд, процес зближення та взаємодії національних економік держав задля вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили з метою утворення єдиного економічного простору для здійснення економічної діяльності. Економічна інтеграція виступає якісно новим етапом розвитку і формою прояву інтернаціоналізації господарського життя та відбувається на рівні національних господарських структур різних держав, а також між підприємствами, фірмами, компаніями, корпораціями. Саме економічна інтеграція проявляється у розширенні і поглибленні виробничо-технологічних зв'язків, спільному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів, у створенні сприятливих умов для здійснення економічної діяльності. Економічна інтеграція між країнами виявляється у державних формах економічного об'єднання країн з тим чи іншим ступенем узгодження їх національних політик, прикладом яких є : Європейський Союз, ОПЕК, Світова організація торгівлі, Європейська асоціація вільної торгівлі тощо.

Особливо помітною останнім часом стає і посилюється тенденція до формування та посилення інтеграційного підходу до регіонального розвитку макросистем, який специфікується природничо-виробничими, функціонально-територіальними та структурними особливостями систем. Інтеграція стає домінуючим напрямом сучасної економіки, забезпечуючи синергійний ефект у процесі взаємозв'язку і зрощення потенціалів розвитку господарства на всіх рівнях його організації. Необхідність розвитку інтеграційних процесів особливо важлива, в умовах структурної перебудови економіки країни та її регіональних структур в єдиному економічному просторі. Посилення й актуалізація інтеграційного процесу макросистем обумовлена необхідністю інтегрування окремих локальних систем у національну і далі світову економіку, модернізації й прискореного їх розвитку та пошуку для цього ресурсів, удосконаленням територіальної організації економічного простору.

Інтегрованість можна розуміти як притаманність макросистемі характеристик, які властиві її окремим елементам або підсистемам. Такі зв'язки, котрі перетворюють взаємодіючі суб'єкти в єдине ціле, є інтеграцією. Економічна

інтеграція передбачає взаємопроникнення та зрощення вітворювальних процесів різних господарських суб'єктів, „у результаті чого незалежні економічні агенти набувають нової властивості – вони перетворюються на систему” [6]. У свою чергу система є сукупністю елементів і зв'язків між ними, яка має властивість не тотожну сумі властивостей її елементів.

Інтегрованість можна визначати як стратегічний ресурс, направлений на підвищення ефективності роботи мезо- і макросистем, оптимізацію просторової організації з вектором на входження у світовий економічний простір. Інтеграційний підхід та його реалізація включає зростання потенціалів регіональних господарських систем усіх таксономічних рангів, зниження перешкод для потоків усіх ресурсів і факторів виробництва, модернізацію вітворювальних процесів, зниження рівня диференціації та дезінтеграції регіонального розвитку через інтегральну взаємодію, створення сприятливого життєвого середовища.

Основними характеристиками процесу економічної інтеграції між країнами є поглиблення економічної співпраці держав, спільне використання науково-дослідного потенціалу на основі міжнародного поділу праці, прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності функціонування національних господарств, раціоналізація використання сировинних ресурсів, поглиблення міжнародної спеціалізації виробництва та цілеспрямована перебудова структури національних господарств задля забезпечення вищого ступеня їх взаємодії у світовому господарському процесі. Економічна інтеграція відбувається на макро- та мікро- рівнях.

Внаслідок інтеграційних процесів України в світове міжнародне господарство виникли відповідні структурні деформації у цілих галузях національної економіки та основних ринках. Одні з них зазнали руйнації, інші стали більш привабливими для вкладання іноземних інвестицій у їхні активи та стають домінуючими для розвитку економіки країни в цілому. Одна з найкращих ситуацій з балансом зовнішньоторговельних операцій склалася в галузі сільського господарства та харчової промисловості, яка за даними Держкомстату за рівнем виробництва продукції на душу населення займає друге місце в Європі. Харчова промисловість здатна забезпечити не лише потреби населення в основних видах продуктів харчування, але й сформуванню продовольчий фонд і експортний потенціал України.

Інтеграція зазнає великого впливу на ринок праці і на кількість кваліфікованих спеціалістів, які через спрощення працевлаштування за кордоном лишатимуть український ринок праці, через що вітчизняні підприємства почнуть відчувати дефіцит кадрів, так як це сталося у Львові.

Серед іноземних інвесторів Львівської області – бельгійська компанія НІМА, яка є виробник м'яких меблів, буде завод у Бориславі. Бельгійці планують залучити шість мільйонів євро інвестицій у Львівську область і працевлаштувати 500 людей. Восени цього року японська компанія Fujikura Automotive Ukraine Lviv запустить ще один завод із виготовлення кабельних мереж для автомобілів – у Яворівському районі, поблизу Львова. На першому своєму заводі працевлаштували 1150 людей. Розвиває виробництво і підприємство з німецькими інвестиціями ТзОВ „БАДЕР Україна”, на якому виготовляють шкіряні сидіння для автомобілів AUDI, BMW та VOLKSWAGEN. 2009 року стартувало виробництво у Городку. У вересні ТОВ „Бадер Україна” відкриває другий завод поблизу Львова – у серпні Кожичі Яворівського району, підприємство готує влаштувати - 2,5 тисячі людей. Канадська фірма Bombardier хоче будувати локомотиви і тепловози на Львівському локомотиворемонтному заводі. відповідний протокол про наміри ця провідна світова фірма підписала у Кабінеті Міністрів України з „Укрзалізницею”. Шість тисяч працівників трудяться на німецькому заводі „Леоні” у селі Нежухові Стрийського району. Кабельними мережами, виготовленими на заводі, оснащують автомобілі світових брендів, таких як „Опель”, „Порше”, „Фольксваген”, „Ауді” та „Ламборгіні”.

Львівщина має доступну робочу силу, тому в першу чергу на ринок приходять компанії з неавтоматизованими або навіавтоматизованим виробництвом. які 25 років тому прийшли на східноєвропейський ринок. Таку можливість для вирішення проблеми безробіття свого часу використали поляки, угорці, словаки, румуни. Однак за якийсь час ситуація міняється, коли на ринок приходять багато компаній, починається конкуренція за працівників. Якщо на початку року на Львівщині такого ще не було, то тепер уже відчутні зародки конкуренції на цьому ринку. Починається ріст заробітних плат, виплата додаткових бонусів за якість і швидкість роботи. Якщо в 2015 році на деяких підприємствах була зарплата 2500 грн, то тепер рівень зарплати праці в компаніях зріс для того, щоб люди гарантовано працювали на

підприємстві, щоб не було плінності кадрів. Інвестору необхідно збільшити заробітну плату до двохсот євро по курсу Національного банку України, нажалі зараз немає таких заробітних плат.

Німецька фірма „Леоні”, свій другий завод відкриває на Івано-Фанківщині, перший відкрито у Нежухові Стрийського району, де працевлаштовано шість тисяч чоловік.

Здебільшого іноземного інвестора цікавить робоча сила, яка працює на конвейєрі, а це велика плінність кадрів, бо працівники приходять на місяць, а потім звільняються і повертаються на біржу. На сьогоднішній день на обліку у Львівському міському центрі зайнятості перебувають і отримують допомогу з безробіття 3 тисячі осіб, в області – 15 тисяч. Понад 60% з них- люди, які мають одну-або й три вищі освіти або незакінчені вищі освіти. Молода людина після закінчення учбового закладу, отримавши диплом, приходять у центр зайнятості, стає на облік і отримує 544 грн, пробуде рік на біржі, а потім виїжджає за кордон.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, поведене

дослідження дало змогу зробити наступні висновки: Поступова інтеграція України в європейський економічний, правовий простір потребує поглибленого вивчення структури розвитку економіки, а саме, які галузі та ринки є пріоритетними для виходу зі своєю конкурентоспроможною продукцією на світові ринки. Найбільшої деформації зазнає ринок праці, внаслідок міграції робочої кваліфікованої сили за кордон, внаслідок чого постраждає малий та середній бізнес. Ключовими умовами економічної інтеграції є: рівень розвитку країни, її ресурсні та технологічні потенціали; ступінь зрілості ринкових відносин; масштаби та перспективи розвитку економічних взаємозв'язків країн.

В подальших дослідженнях буде проведений аналіз та взаємовплив різних галузей національної економіки; визначені основні критерії (індикатори), за допомогою яких можна здійснювати діагностику розвитку тих чи інших галузей та їхнього взаємовпливу на внутрішньому ринку, так і зовнішніх ринках глобальної світової економіки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герст П. Сумніви в глобалізації. Міжнародна економіка і особливості керування / Герст П Томсон Г. // Пер.з англ.- К.: К.І.С., 2002.-306с.
2. Колосов І.О. Методика визначення перспективних галузей економіки [електронний ресурс] / І.О. Колосов, О.О. Семенко.- Режим доступу: [http:// archive.nbuv.gov.ua/portal](http://archive.nbuv.gov.ua/portal)
3. Сичевський М.П. Розвиток харчової промисловості: акценти державної політики / М.П. Сичевський, А.Е. Юзефович// Економіка АПК.-2014.-№7.-С.46-52.
4. Пашнюк Л.О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Л.О. Пашнюк// Економічний часопис- XXI.-2012.-№9, 10.-С.60-63
5. Україна у Світовій організації торгівлі: очікування та реальні перспективи.// Збірник наукових статей.-К.-К.: НІСД, 2002.-128, сс.14-15.
6. Сторонянська І. Міжрегіональний інституційний розвиток: тенденції і проблеми. //І. Сторонянська-Львів:ІРД, 2011.-321с.
7. Тарасюк Г.М. Потенціал підприємств харчової промисловості Житомирської області: основні тенденції та планування розвитку: [монографія] // Г.М. Тарасюк.-Житомир: ЖДТУ, 2008.-274с.
8. Циган Р.М. Тенденції та перспективи розвитку харчової промисловості України// Глобальні та національні проблеми економіки/ Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського.- Випуск 8.2015-С. 283-287.
9. Food and Agriculture Organization of the United Nations // [Електронний ресурс] [http. www. fao. org/ home/ en/](http://www.fao.org/home/en/)
10. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. –Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>.

REFERENCES

1. Hirst, P. (2002). *Doubts about globalization. International economy and management.* Hirst P Tomson H. [in Ukrainian]
2. Kolosov I.O. *Metodyka vyznachennya perspektyvnykh haluzey ekonomiky [Methods of identifying promising sectors of the economy]* / Retrieved from <http://archive.nbuv.gov.ua/portal> [in Ukrainian]
3. Sychevs'kyu M.P. & Yuzefovych A.E., (2014). *Rozvytok harchovoyi promyslovosti: akcenty derzhavnoji polityky. [Development of food industry focus of public policy]*, №7. 46-52. Ekonomika APK [in Ukrainian]
4. Pashnyuk L.O. *Ekonomichnyy chasopys (2012). Kharchova promyslovist' Ukrayiny: stan, tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku. [Ukraine Food Industry: status, trends and prospects].* №9, 10. 60-63. KhKhI. [in Ukrainian]

5. Zbirnyk naukovykh statey. K.K.: NISD, (2002) *Ukrayina u Svitoviy orhanizatsiyi torhivli: ochikuvannya ta real'ni perspektyvy [Ukraine in GTO: expectations and real prospects]* 128, 14-15. [in Ukrainian]
6. Storonyans'ka I. (2011) *Mizhrehional'nyy instytutsiynyy rozvytok: tendentsiyi i problemy. [International institutional development: trends and challenges]* 321. L'viv: IRD [in Ukrainian]
7. Tarasyuk H.M. (2008) *Potentsial pidpryemstv kharchovoyi promyslvosti Zhytomys'koi oblasti: osnovni tendentsiyi ta planuvannya rozvytku. [The potential of the food industry Zhytomyr region: main trends and development planning]* Zhytomyr, ZhDTU, 274 [in Ukrainian]
8. Tsyhan R.M. (2015). *Tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku kharchovoyi promyslovosti Ukrayiny. Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky [Trends and prospects of the food industry Ukraine. Global and national economic problems].* 8, 283-287 [in Ukrainian]
9. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved from <http://www.fao.org/home/en/>
10. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrayiny. *State Statistics [Committee of Ukraine]* // Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian]

Одержано 15.09.2016 р.